

**МІНАСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ КОНКУРУЮЧИХ КОНСТРУКЦІЙ ІЗ
ЗНАЧЕННЯМ ПОСЕСИВНОСТІ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0358-а
спеціальність 035 Філологія
спеціалізація 035.041 германські мови
та література (переклад включно),
перша – англійська
освітньої програми Мова
та література (англійська)
Майстренко Людмила Олексіївна

Керівник к.ф.н., доц. Шевчук О. В.

Рецензент к.ф.н., доц. Лужаниця О. І.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської філології

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська

Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

МАЙСТРЕНКО ЛЮДМИЛІ ОЛЕКСІЇВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Зіставний аналіз конкуруючих конструкторів із значенням посесивності в сучасній англійській мові»

керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Шевчук Оксана Василівна,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
к.ф.н., доцент

затверджені наказом ЗНУ від «22» квітня 2019 року № 597-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 27 грудня 2019 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) _____
наукові роботи у галузі лінгвокультурології, лінгвістики

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) питання про вживаність форм родового відмінка; 2) розвиток функціонально-комунікативної та когнітивної граматики на сучасному етапі; 3) функціонально-семантичне поле посесивності; 4) семантична класифікація компоненту моделі N's N; 5) семантична класифікація відношень між компонентами конструкції NofN.

5. консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Шевчук О. В., к.ф.н., доцент	07.05.2019	07.05.2019
Розділ 1	Шевчук О. В., к.ф.н., доцент	19.08.2019	29.08.2019
Розділ 2	Шевчук О. В., к.ф.н., доцент	10.09.2019	30.09.2019
Висновки	Шевчук О. В., к.ф.н., доцент	15.10.2019	29.10.2019

6. Дата видачі завдання 07.05.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2019	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2019	виконано
3.	Написання вступу	червень 2019	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	серпень 2019	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2019	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2019	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2019	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	виконано
9.	Захист	січень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

Л.О.Майстренко
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)

_____ (підпис)

О. В. Шевчук
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

М. В. Залужна
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 60 стор., 65 джерел.

Об'єкт дослідження: є конструкції із значенням посесивності в сучасній англійській мові.

Мета роботи: встановлення закономірностей вживання та аналіз конструкцій із значенням посесивності у сучасній англійській мові.

Теоретико-методологічні засади: численні праці, присвячені функціонуванню конструкцій із значенням посесивності (О.М. Мухін, О. І. Смирницький, Г. М. Воронцова, Л. В. Рипинська, М. С. Харковська, К. М. Баранова), наврядчи можна стверджувати, що це питання ніколи не потрапляло у поле зору лінгвістів. Проте, це питання і сьогодні є досить дискусійним у сучасній англійській мові. Новітні досягнення лінгвістичної науки, зокрема становлення когнітивно-дискурсивної парадигми знань про мовні і мовленнєві явища, дозволили звернутись до такого сегменту граматики як конкуруючі конструкції із значенням посесивності.

Отримані результати: компоненти словосполучень у групах істотно різняться класовою приналежністю. Для кожної структурно-семантичної групи характерний певний вид класів і підкласів слів, виокремлених на підставі лексико-граматичних опозицій. Залежний компонент різноманітніший провідного за морфологічним складом. У всіх семантичних групах він представлений значно ширше виокремленими класами та підкласами слів.

При обов'язковій сполучуваності компонентів семантичний центр словосполучення може переміститися на граматично залежний член. У групах 1-5, 8, 9 домінуючим за змістом членом конструкції є компонент N2.

Ключові слова: відмінкові конструкції, посесивність, дискурсивний аналіз, прототипова модель.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 СИСТЕМНА ХАРАКТЕРИСТИКА КАТЕГОРІЇ ВІДМІНКА ТА ВІДМІНКОВИХ КОНСТРУКЦІЙ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	9
1.1 Розвиток функціонально-комунікативної та когнітивної граматики на сучасному етапі.....	9
1.2 Семантичне значення родового відмінка у сучасній англійській мові.....	12
1.3 Питання про вживаність форм родового відмінка.....	21
РОЗДІЛ 2 ЛЕКСИКО СЕМАНТИЧНИЙ ТА СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ КОНКУРУЮЧИХ КОНСТРУКЦІЙ, ЯКІ ВИРАЖАЮТЬ ІДЕЮ ПОСЕСИВНОСТІ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	29
2.1 Функціонально-семантичне поле посесивності.....	29
2.2 Аналіз семантичного змісту структур N's N, N of N, які виражають відношення родового відмінка, з позиції когнітивної граматики.....	34
2.3 Семантична класифікація першого компоненту моделі N's N на основі дискурсивного аналізу у текстах художньої прози.....	42
2.4 Семантична класифікація відношень між компонентами конструкції NofN у текстах художньої прози.....	49
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54

ВСТУП

Англійська мова, яка останнім часом перетворилась на глобальний засіб комунікації, постійно збагачується і розвивається. Певні етапи життя суспільства характеризуються змінами в мові. ХХ століття – це епоха науково-технічних революцій, час вагомих соціальних змін. На певних етапах розвитку соціуму виокремлюються певні галузі науки і техніки, формуються нові та розвиваються існуючі.

Актуальність дослідження полягає у тому, що з огляду на наявність численних робіт, присвячених функціонуванню конструкцій із значенням посесивності (О.І. Смирницький, О.М. Мухін, Г.М. Воронцова, Л.В. Рипинська, М.С. Харковська, К.М. Баранова), наврядчи можна стверджувати, що це питання ніколи не потрапляло у поле зору лінгвістів. Проте, це питання і сьогодні є досить дискусійним у сучасній англійській мові. Новітні досягнення лінгвістичної науки, зокрема становлення когнітивно-дискурсивної парадигми знань про мовні і мовленнєві явища, дозволили звернутись до такого сегменту граматики як конкуруючі конструкції із значенням посесивності.

Метою поданого дослідження є встановлення закономірностей вживання та аналіз конструкцій із значенням посесивності у сучасній англійській мові. У відповідності з метою дослідження вбачається за необхідне виконання наступних **завдань**:

- 1) розглянути етапи розвитку функціонально-комунікативної та когнітивної граматики на сучасному етапі;
- 2) проаналізувати семантичне значення родового відмінка у сучасній англійській мові;
- 3) з'ясувати питання про вживаність форм родового відмінка;
- 4) здійснити лексико-семантичний та структурний аналіз конкуруючих конструкцій, які виражають ідею посесивності в

сучасній англійській мові;

- 5) дослідити функціонально-семантичне поле посесивності;
- 6) визначити семантичний зміст структур N's N, N of N, які виражають відношення родового відмінка, з позиції когнітивної граматики;
- 7) класифікувати перший компонент моделі N's N на основі дискурсивного аналізу у текстах художньої прози.

Об'єктом дослідження є конструкції із значенням посесивності в сучасній англійській мові, а **предметом дослідження** є семантичний зміст структур N's N та N of N у якості конкуруючих конструкцій.

У дослідженні були застосовані загальнонаукові та лінгвістичні **методи**. Так, зокрема, лексико-семантичний та структурний аналіз, були використані для розгляду конкуруючих конструкцій із значенням посесивності в сучасній англійській мові. Метод дискурсивного аналізу було використано для семантичної класифікації першого компоненту моделі N's N у текстах художньої прози.

Теоретико-методологічні засади дослідження ґрунтуються на роботах вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячених актуальним проблемам когнітивної лінгвістики і дискурсології (О.С. Кубрякова [Кубрякова 2004], К. М. Баранова [Баранова 2004], Золотова Г. А. [Золотова 1999], Караулов Ю. Н. [Караулов 2010], зокрема роботи, пов'язані із вивченням теорії лексико-семантичного поля посесивності (Бондарко О. В. [Бондарко 1988], Кузнецов О. В. [Кузнецов 2002], Кочерган М. П. [Кочерган 2005],) функціонування конкуруючих конструкцій із значенням посесивності в сучасній англійській мові (Падучева Є. В. [Падучева 2005], Белошапкова Т. В. [Белошапкова 2010], Потапенко І. С. [Потапенко 1995], Чинчлей К. Г. [Чинчлей 2005], Гращенков П. В. [Гращенко 2007]).

Матеріалом дослідження є 5 новітніх художніх текстів британських письменників 21 століття та публіцистичні тексти британського періодичного видання Times того ж часового періоду.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному вивченні системних характеристик англійських іменників і відмінкових конструкцій, а також у встановленні закономірностей їх функціонування. Вперше конструкції із значенням посесивності досліджено у когнітивному та функціональному аспектах; встановлено закономірності їх вживання, залежно від лексичного значення їх складових (компонентів), а також від приналежності головного компонента до певного лексико-семантичного класу іменників.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів на заняттях з теоретичної граматики, стилістики та розмовної практики англійської мови. Розроблений алгоритм аналізу конкуруючих конструкцій із значенням посесивності в сучасній англійській мові, а саме лексико-семантичний та структурний аналізи, а також дискурсивний аналіз художніх творів.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі зазначаються актуальність дослідження, об'єкт, предмет, поставлені мета та завдання, подано огляд літератури відповідно до заданої проблематики.

У першому розділі подаються теоретичні засади дослідження категорії відмінка та відмінкових конкуруючих конструкцій із значенням посесивності у сучасній англійській мові.

У другому розділі надається детальний аналіз семантичного змісту взагалі та складових компонентів зокрема відмінкових конструкцій із значенням посесивності N's N та N of N на матеріалі художніх текстів британських письменників та публіцистичних текстів британських періодичних видань 21 століття.

У висновках подані узагальнені результати роботи та окреслені перспективи подальшого дослідження. У списку використаних джерел зазначено перелік теоретичних джерел, перелік електронних джерел та

ілюстративного матеріалу.

Загальний обсяг роботи становить 60 сторінок.

РОЗДІЛ 1

СИСТЕМНА ХАРАКТЕРИСТИКА КАТЕГОРІЇ ВІДМІНКА ТА ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДМІНКОВИХ КОНСТРУКЦІЙ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

1.1 Розвиток функціонально-комунікативної та когнітивної граматики на сучасному етапі

У ХХІ столітті граматична наука розсуває свої рамки і формальний підхід до явищ та категорій мови починає доповнюватись іншими: функціонально-комунікативним, когнітивним. Ще у 70-роки 20 століття лінгвісти, ставлячи за мету показати мовні явища в системі, послідовно розділяючи аспекти форми і її функції (призначення використання), підкреслювали, що «в самому описі мовних явищ функціональний аспект підпорядкований аспекту формальному» [Грамматика 1970].

Проте, протягом наступних десятиліть все наполегливіше висловлювалася думка про те, що лише традиційний підхід до граматики вже не відповідає ні інтересам подальшого розвитку лінгвістики, ні мовній практиці [Карпов 1992].

Функціонально-комунікативна граMATика базується на іншій методології, основи якої висвітлила Г. А. Золотова в статті «О путях и возможностях грамматической науки (приглашение к дискуссии)». [Золотова 1999, с. 14]. За переконанням автора, «...комунікативна граMATика в цілому слідує інтегративним та антропоцентричним тенденціям гуманітарних наук», а тому «в центрі граMATики – людина як особа, що говорить», а мова вивчається у формі текстів (або текстових фрагментів) як витворів, продуктів мовленнєвої діяльності людини, усної та писемної. Функціонально-комунікативна граMATика описує:

- 1) змістовий, семантичний простір мови;
- 2) сукупність засобів вираження тих чи інших смислів незалежно від рівня цих засобів;
- 3) типологію цих засобів та їх функціонування в мовленні;
- 4) мовні механізми, які визначають адекватне потребам комунікантів функціонування в мовленні мовних засобів. Така граматики не традиційна, прикладна за своїм характером, орієнтована на володіння мовою, а не на аналіз абстрактних прикладів [Всеволодова 2000, с. 12],

У 80-ті роки ХХ століття формується когнітивна граматики, біля витоків якої стоять такі вчені як Р. Джекендофф, Дж. Лакофф, Ч. Філмор, У. Чейф, Р. Ленекер. Когнітивісти прагнуть дати пояснення мовним фактам «за їх зв'язками й долученістю до процесів пізнання світу й таких когнітивних феноменів, як сприймання, увага, пам'ять, мислення» [Краткий словар 1996, с. 49].

Таким чином, наукові парадигми граматики відображають різні підходи до мови: традиційна (формальна) граматики звернена переважно до «анатомії» мови, тобто її матеріально-категорійної будови; функціонально-комунікативна граматики звернена до «фізіології» мови, її життєдіяльності; а когнітивна, в тому числі й асоціативна, звернена до мислення, до людського пізнання світу, психології мовлення [Караулов 1998, с. 5].

Як зазначає З. О. Харитончик, у галузі теоретичної лінгвістики також відбулися кардинальні зміни, передусім досягнуто дві головні наукові парадигми сучасного мовознавства – комунікативна та когнітивна [Харитончик 1999, с. 127].

Когнітивна лінгвістика за своє недовге існування пройшла дуже великий шлях розвитку: від усвідомлення окремих складових цього підходу до вивчення мови до створення власної парадигми лінгвістичного знання – когнітивно-дискурсивної парадигми, методологія якої була сформульована О. С. Кубряковою [Кубрякова 1995]. У цій лінгвістичній парадигмі, яка за своєю суттю є функціональною, «при описі кожного мовного явища

враховуються рівним чином ті дві функції, які вони неминуче виконують: когнітивна (за їх участю в процесах пізнання) і комунікативна (за їх участю в актах мовного спілкування). Відповідно кожне мовне явище може вважатися адекватно описаним тільки в тих випадках, якщо воно розглянуте на перехресті когніції і комунікації» [Кубрякова 2004, с. 11]. Виділяючи когнітивне дослідження як новий тип досліджень, важливо усвідомлювати, що існуючий когнітивний підхід – це, по суті, продовження і розвиток ономасіологічного підходу.

Ономасіологічний підхід був сформульований в 20-ті рр. ХХ століття і полягає в тому, що «на початку визначається об'єкт (поняття) як початковий елемент, потім виявляються різні засоби вираження даного значення, яке відноситься до різних рівнів мови. У сучасному мовознавстві він реалізувався у двох теоріях: теорії понятійної категорії і теорії номінації» [Белошапкова 2008, с. 34].

Дж. Лайонз, наприклад, стверджує, що на цій підставі граматики як «універсальний механізм, що пов'язує елементи мови в одну систему й приводить її в дію, не може бути неформальною, бо всяка сутність завжди формована; не може бути не когнітивною, бо в самій граматиці в її категоріях відображено мовне знання про світ. Ось чому, заради істини, варто говорити не про численні граматики (формальну, генеративну, трансформаційну, функціональну, когнітивну та ін.), а про відповідні сторони, аспекти єдиносутнісної граматики, як про будову мови» [Лайонз 1978, с. 245].

Отже, у зв'язку з появою нової когнітивно-дискурсивної парадигми в лінгвістиці виникла гостра потреба поглянути на проблему мовної свідомості крізь мовну картину світу, пов'язати мову й національну культуру й представити дискурс із точки зору когнітивних структур, що лежать в глибинах свідомості особистості, і всі ці проблеми торкаються одного з найважливіших процесів – категоризації. Її основу складає здатність людської свідомості виділяти з явищ навколишньої дійсності, з потоку

інформації якісь загальні, досить стійкі ознаки, які регулярно повторюються в певному фоновому оточенні .

1.2 Семантичне значення родового відмінка у сучасній англійській мові

У сучасній україністиці *категорія відмінка* визначається як послідовно семантична категорія. На думку І. Р. Вихованця, «семантичний зміст відмінка відображає відношення між предметами і явищами позамовної дійсності. На відміну від лексичного значення іменника, яке відображає предмет і поняття про нього, семантика категорії відмінка вказує на різні відношення предмета до ознак та інших предметів. У структурі мови відмінки відображають семантико-синтаксичні відношення іменних слів переважно до дієслова » [Вихованець 1987,с. 23].

Так у граматиці сучасної української мови існують два підходи до визначення семантичного змісту відмінків. Один з них полягає в повному охопленні семантичних функцій, які виражає відмінкова форма. Тому прихильники такого підходу включають у сукупність відмінкових семантичних функцій різноманітні значення: як відмінкові (функція суб'єкта, об'єкта, знаряддя, способу, адресата тощо), так і невідмінкові (обставини часу, предикативне значення тощо), і навіть значення, які не належать відмінкам, але приписані їм під впливом лексичного оточення відмінків або мають явно лексичний характер. Кожен відмінок має своє певне значення. Як вже було зазначено вище, вживання з прийменниками розширює й збагачує відмінкові значення.

Згідно точки зору О. В. Падучевої, існують різноманітні підходи до конструкції з генитивним суб'єктом: «...*deskриптивний* підхід, який формулює правила вживання генитивної конструкції; *семантичний*, який полягає в тому, що вибір називного або родового відмінка суб'єкта є

семантично мотивованим; *трансформаційний*, який розглядає генитив суб'єкту як результат заміни, і *композиційний*, який виводить зміст цілого зі змісту частин» [Падучева 2005, с. 84].

Велике розмаїття семантичних функцій родового відмінка можна бачити і в англійській мові. Автори «Комунікативної граматики англійської мови» Дж. Ліч та Я. Свартвік у сучасній англійській мові виділяють такі значення родового відмінка [Leech, Svartvik 2003, с. 123].

a) possessive genitive :

my son's wife

my son has a wife

b) subjective genitive :

the boy's application

the boy applied

c) objective genitive :

the family's support

(...) supports the family

d) genitive of origin :

the girl's story

the girl told a story

e) descriptive genitive :

a women's college

a college for women

f) genitive of measure and partitive genitive :

ten days' absence

the absence lasted ten days

part of the problem

problem is divisible into parts

g) appositive genitive

the city of York

York is a city

У першій половині ХХ сторіччя Ч.Фріз у статті «Деякі зауваження про флективний родовий відмінок у сучасній англійській мові» висловлює думку, що флективний родовий «обмежений лише присвійним значенням», тому його часто називають «присвійним відмінком» [Fries 1938, с. 121].

Пізніше Г. Поутсма пояснює назву «присвійний відмінок» тим, що в переважній більшості випадків він виражає відношення приналежності (a relation of possession). Але, як зазначає відомий лінгвіст, «термін *присвійний* є

все ж неточним, бо, окрім значень приналежності, цей відмінок наділений цілою низкою інших значень» [Routsma 1968, p. 41].

Класифікація семантичної структури родового відмінка у сучасній англійській мові підтверджує тезу про те, що сема посесивності не є єдиним елементом у семантичній структурі генитива, а це в свою чергу «служує на користь не тільки переваги, але й правомірності вживання терміна «генітив» (genitive) у порівнянні з терміном «посесив» (possessive), коли мова йде про англійську мову» [Микаелян 2001, с. 24].

Отже, Ч. Фріз виділяє такі значення родового відмінка й зазначає уживаність цих значень у процентному відношенні:

1. Possessive genitive (liberally interpreted) 40 %

Typical examples are :

'lived at his father's home'

'I am enclosing Mrs.M –'s passport'

'My son Sam's wife'

2. Subjective genitive 23 %

Typical examples are :

'in support of his mother's request'

'since the soldier's enlistment'

'action regarding the boy's application'

'I have been under a physician's care'

'his parents' consent'

3. Genitive of origin 6 %

Typical examples are :

'return the General's letter'

'the mother's affidavit'

'according to the neighbour's story'

Існує відмінність між родовим суб'єктним та родовим походження у випадках такого типу: *"the man's resignation"* або *"the boy's application"*. Якщо, згідно з контекстом, увага зосереджується на діяльності суб'єкта (*the*

man resigned або *the boy applied*), то використовується родовий суб'єктний; якщо ж акцент робиться на предметі, який є результатом дії, як, наприклад, *the document* або *the letter*, то маємо справу з родовим походження.

4. Objective genitive17 %

Typical examples are :

*'He contributed to **the family's** support'*

*'instructions for **the boy's** release'*

*'in regard to **my son's** discharge from the army'*

5.Descriptive genitive (including genitive of measure) 10 %

Typical examples are:

*'they found **a women's** handkerchief as a clue'*

*'**the month's** time that I have lost'*

*'Unfortunately his education did not fit him to teach in **a woman's** college.*

*He attended first a boys school and then **a men's** college'.*

6. Absolute genitive

Ч. Фріз виділяє тільки один випадок вживання абсолютного генитива. Це так званий "подвійний" генитив: «There was but one example of the absolute use of the genitive; in this case the so-called 'double' genitive» [Fries 1938,с. 125].

*'He was accompanied by **a friend of his father's**.'*

У роботі Дж. Тейлора «Посесивні генетиви в англійській мові» [Taylor 1989, р. 318] обговорюється семантика висловів зі значенням приналежності у рамках когнітивної граматики, основні положення якої були викладені в працях Дж.Лакоффа [Lacoff, Hedges 1987] і Р.Лангакера. [Langacker 1987; Langacker 1990]. Увагу лінгвістів привернуло розмаїття семантичних відношень, притаманних висловам зі значенням приналежності. Учені вважають, що необхідно адекватно описати низку можливих відношень.

Ще у 50-роки 20 століття Р.Єжкова зазначає, що у межах означального словосполучення залежно від лексичного значення означуваного слова, можуть мати місце такі відношення:

1. Приналежність частини тіла людині (або тварині).

Наприклад:

- 1) *Tom's head lay back and his breathing was softly heavy* /J.L. 62/
- 2) *Harris in moving about trod on George's corn* /3 men, 155/
- 3) *The listener's blood ran colder now than ever it had done in frost and snow* /Shop, 61/
- 4) *This'll astonish Timothy's weark nerves* /Man., 297/

2. Приналежність за ознакою володіння.

Наприклад:

- 1) *... he ran beside the boy's pony teaching him to ride* /Man, 44/
- 2) *... he remembered that on Moti's verandah Bill had said, "I got married, but it didn't go very well"* /N, 251/

3. Приналежність за ознакою родинних чи дружніх стосунків.

Наприклад:

- 1) *Mrs. Baynes, Bosinney's aunt, ... was in her kitchen when June was announced ...* /Man, 217/
- 2) *Three or four of Francie's lovers now appeared, one after the other, ...* (Man, 183)
- 3) *Everyone in Stillveld soon knew that Lanny's Young woman from Cape Town was coming to see him* /P., 83/

4. Приналежність фізичних чи внутрішніх якостей, почуттів, поглядів, станів людини.

Наприклад:

- 1) *Isaac studied Lanny's facial structure and mentally compared it with that of Gert Villier* /P., 87/.
- 2) *It was on October 1 that Soames read Waterbuck's opinion, in the dining room before dinner* /Man, 238/.
- 3) *She did her best to fill the long hours of the boy's darkness with distractions and happiness* /N, 300/.

5. Приналежність за ознакою службового підпорядкування або залежно від займаної посади.

Наприклад:

- 1) *Round the camp-fire in the market-place gather still more of **the Baron's troops**, and lat and drink deep /3 men, 176/*
- 2) *When it came to the turn of **Bosinney's counsel** to adress the Judge, James redoubled his attention. /Man, 278/*
- 3) ***Kit's gentleman** can get nothing out of her ... /Shop, 542/*

6. Приналежність за ознакою авторства.

Наприклад:

- 1) *The remarkable statement is made that **Romney's Countess** of Westmoreland wears a white dress open in front" /B. and W. 50/*
- 2) *He had heard **George's soubriquet**. "The Buccaneer", but he could make no thing of that... /M. 248/*

7. Ставлення особи до подій власного життя або до тих понять, що виражені в словах тощо.

Наприклад:

- 1) *We found **the woman's story** afterwards /3 Man, 269/.*
- 2) ***The Governor's official life** had always been a brilliant success /N, 342/.*
- 3) *What part did they play in the stage of **Soame's subterranean tragedy**? /Man, 240/.*
- 4) *And now indeed, it seemed that **Quilp's malignant carrier** was drawing to a close /Shop, 579/.*

8. Приналежність дії якійсь особі.

Наприклад:

- 1) *Fortunately he could not hear **Bossiney's passionate pleading** ... /Man, 199/*
- 2) ***Mabel's eating** was the fane of her life. /P, 39/*
- 3) ***Meril's walk** was that of a man who had been very ill ... /N, 134/*
- 4) *People ... would describe how they had heard **the victim's shrikes** /3 men, 234/*

[Ежкова 1958, с. 137].

Цілком очевидно, що в усіх цих випадках сама особа, виражена іменником з формантом -'s, і є діячем, тобто тут маємо справу з суб'єктними відношеннями.

Звичайно дослідники сучасної англійської мови, аналізуючи значення родового відмінка, прагнуть довести, що цей відмінок, тобто форма іменника на - 's, може передавати не лише суб'єктні відношення.

За свідченням багатьох лінгвістів, наприклад А. Мацнера, для вираження суб'єктних відношень рідко використовується прийменниковий зворот з *of*, у той час як присвійний відмінок не лише зберігся в цьому вжитку, а й набув більшої частотності [Matzner 1970, p. 95].

На думку Е.Крейзинги, вислів *my father's defense* ми зрозуміємо лише як «мій батько захищає себе», «захищається», а не «батька захищають». За переконанням Б. О. Ільїша, родовий відмінок виражає лише суб'єктні, а не об'єктні відношення: «Форма на 's, очевидно, не може виражати відношення, позначувані терміном *Genitivus Objektivus*, тобто такі, коли в родовому відмінку стоїть іменник, який при дієслівній конструкції виконував би роль прямого додатка» [Ильиш 1971, с. 98]. Однак, наведені далі приклади (число яких можна було б збільшити) показують, що форма на 's не обмежується вираженням суб'єктних відношень:

- 1) *All their available money is spent on **the boy's education**, in setting them up in life /B. and W., 383/*
- 2) *In extremely practical form the thought of travel, of **this wife's costume**, the children's education ... /Man, 264/*
- 3) *A proper application and statement of all the circumstances to the Secretary of State ... would no doubt procure **Kit's free pardon and liberation** ... /Shop, 571 /*

Для форманта -'s несуттєво, які відношення існують між дією та особою – суб'єктні чи об'єктні. І в першому, і в другому випадку -'s виконує одну й ту ж функцію – відносить дію до певної особи чи предмета й має одне значення – **приналежність**. Відтінки цього ж значення, тобто

вказівка на те, які відношення між дією та предметом – суб'єктні чи об'єктні – закладені в лексичному значенні означуваного слова. У першому випадку означуване виражене або герундієм, або іменником, похідним від дієслова, яке може вживатися в неперехідному значенні. Наприклад, *Mabel's eating, Meril's walk, victim's shriek* тощо. У другому означуване слово виражене віддієслівним іменником з перехідним значенням. Наприклад, *Ali's operation, Kit's free pardon and liberation, boy's education* тощо.

Яка ж роль форманта в наведених вище означальних словосполученнях? Чи правильно вважати всі наведені тут відтінки приналежності значеннями, властивими форманту -'s? Очевидно, що ні, оскільки відтінки ці змінюються залежно від того, яке слово виступає в ролі означуваного, тобто залежно від лексичного значення означуваного.

У виразах *Mabel's eating, Mabel's coat, Mabel's education, Mabel's friend, her daughter Mabel's love* тощо формант -'s має одне й те ж значення незалежно від лексичного значення слова та від того, оформляє він слово чи ціле словосполучення, – **приналежність** у широкому смислі, або **присвійність**. Він скрізь служить для вираження володаря, власника чого-небудь у найширшому розумінні.

Це може бути власник риси характеру, властивості, якоїсь речі, дії тощо залежно від лексичного значення означуваного слова. Можна стверджувати, що -'s виражає таку ж міру приналежності (присвійності) як і присвійний займенник. Тому скрізь на місці іменника з -'s можна поставити присвійний займенник 3-ої особи, і це не зруйнує характер відношень між означенням і означуваним: *his coat, his dreaming, his education, his friend, his love* тощо.

Загальновідомо, що в сучасній англійській мові існують два родових відмінки: залежний родовий та незалежний родовий. Залежний родовий відмінок вживається з наступним іменником, позначає його й виступає в функції означення. Незалежний родовий використовується без наступного

іменника й може виконувати в реченні різні синтаксичні функції, окрім означення: *My father's was a happy life*. Відмінність між залежним і незалежним родовим відмінком аналогічна відмінності між відносною та абсолютною формами присвійних займенників.

Голландський лінгвіст А. Свейн називає незалежний родовий еліптичним (“the Elliptical Genitive”) і виділяє декілька його значень [Swaen 1989, с. 279] :

- а) назва місця проживання, розташування закладу чи фірми;
- б) назва місць, де відбувається обряд богослужіння (церква, часовня чи собор);
- в) назва міста чи села за іменем свого святого покровителя;
- г) назва церковного свята на честь святого покровителя.

Англійські мовознавці Дж. Ліч та Я. Свартвік, подібно до А. Свейна, також називають незалежний родовий відмінок еліптичним (“the Elliptical Genitive” у Свейна, “the Genitive with Ellipsis” у Ліча и Свартвіка) [Leech, Svartvik 2013, p. 114].

*My car is faster than **John's** (that **John's car**).*

Опущення головного іменника вважається типовим у висловах, пов'язаних з будинками, магазинами тощо.

*I've already been to **the dentist's**.*

Іменник, який слідує за іменником з -'s, не завжди буває зрозумілим. Б.Л'їш вважає, що в такому разі «формант -'s розвивається в дериваційний суфікс, який використовується для утворення одного іменника з іншого» [Pysh 1965, с. 63].

Як приклад можна навести сполучення “*St. Paul's*”, яке стосується знаменитого собору в Лондоні. Роман англійського письменника XIX століття В. Ейнсворта носить назву “*Old St. Paul's*”. Навряд чи можна стверджувати, що означення *old* стосується до нібито зрозумілого слова *Cathedral*.

Якщо встановити опущене слово, матимемо *Old St. Paul's Cathedral*, де прикметник *old* є означенням до *St. Paul's*, а не до *Cathedral*. Це ж саме можна спостерігати в будь-якому словосполученні на зразок: *old John's views*, *young Peter's pranks*, тощо [там же с. 64].

В цьому дослідженні ми вилучили з розгляду форми іменників незалежного родового відмінка. Аналізу було піддано іменники, які вживаються в формі так званого залежного родового відмінка у складі конструкцій.

Узагальнюючи вищезгадані точки зору, слід сказати, що категорія відмінка є однією з найбільш дискусивних і складних категорій у сучасній граматиці англійської мови. Вона потребує детальнішого вивчення.

Можна зробити висновок, що значення форманта 's – «приналежність у широкому смислі, присвійність», але це його не єдине значення. Вживання іменників з формантом -'s саме через це значення перебуває в залежності від їх лексичного значення, бо не всі іменники здатні виражати через поняття, що лежать в основі лексичного значення, відношення приналежності. Аналогія між присвійними займенниками та іменниками, оформленими -'s, природньо, не вичерпується цим значенням – вона виявляється і в їх вживанні в реченні.

1.3 Питання про вживаність форм родового відмінка

До кінця ХХ століття вся парадигма відміни іменників сучасної англійської мови виявилася порушеною, і фактично зі всієї відмінкової системи залишилася лише одна присвійна конструкція, що «має експліцитно виражений морфологічний показник присвійності. Діючи у наш час, ця конструкція реалізує ті значення родового відмінка, з яких провідним виявляється значення присвійності» [Баранова 2004]. Мабуть, таке

положення справ не випадково. Саме значення присвійності володіло такою концептуальною силою, що змогло допомогти зберегтися цій категорії у мові. На сьогоднішній день ми можемо констатувати той факт, що категорія присвійності достатньо могутньо представлена в системі англійської мови ХХ століття.

У всіх підручниках з граматики вказується, що центральною сферою вживання відмінкових конструкцій в сучасній англійській мові є їх використання для передачі відношення приналежності: *The children's toys are new (the toys belonging to the children)*, і, звичайно, всі посібники з сучасної нормативної граматики англійської мови приділяють їм спеціальну увагу. З незначними варіаціями в цих виданнях констатуються в основному обмеження, що накладаються як на саме вживання родового відмінка, так і на семантику відмінкових конструкцій. Так, наприклад, в «Практичній граматиці англійської мови» Р. В. Резнік і співавторів підкреслюються обмеження, які пов'язані із заповненням першого члена конструкції N'sN. Автори відзначають, що у позиції першого N можуть виступати лише конкретні імена іменники, які позначають людей і тварин, а також субстантиви, референтами яких є назви: країн (*England's prime minister*), міст (*London's municipal buildings*), одиниць часових і просторових вимірювань, а також іменники (*world, country, nation, city, town, government, society*) etc.

Такого роду обмеження згадуються і у відомому підручнику з граматики англійської мови “Longman English Grammar”[Alexander 1991]. При цьому автор дещо ширше описує можливості вживання конструкції N'sN з іменниками неістоти. В його список також потрапляють назви установ (*the European Economic Community's exports*), назви грошових одиниць (*twenty dollar's worth of gasoline*), назви частин машин, літаків, кораблів (*the car's exhaust, the plane's engines, the ship's propeller*), а також так звані стійкі словосполучення (*for goodness' sake, to one's heart's content, journey's end, at death's door* etc.). Більшість прикладів з останньої групи цього переліку є залишками вживання родового відмінка, типового для давньоанглійської

мови. Автор цитованого видання відмічає, що тільки мовний досвід може підказати тому, хто говорить, коли це допустимо: «*We can only learn from experience when to use 's with non-livings*».

На це також указує, наприклад, Дж.Брэкенбери у своїй роботі, присвяченій дослідженням англійських ідіом [Brackenbury 1958] *to one's heart's delight, at one's fingers' end, for old acquaintance's sake, for appearance's sake, the mind's eye, one's money's worth, out of harm's way, at arm's length, for Heaven's sake*.

Як вже зазначалося вище, питання про вживаність форм родового відмінка досліджене ще недостатньо. Чимало мовознавців вважають, що в родовому відмінку можуть вживатися іменники, що позначають істоти, і лише деякі назви неістот [Жигадло, Иванова, Иофик 2006, с. 211]. На їх думку родовий відмінок вживається:

а) для позначення суб'єкта дії:

his son's return;

б) для позначення цілого стосовно частини;

the car's roof; the river's margin

в) для позначення проміжку часу:

after a night's reflection;

г) для позначення відстані, ваги, вартості:

a hundred yards' distance; a few shillings' worth тощо.

Т.А. Барабаш пропонує доповнити перелік такими групами іменників [Barabash 2001, с. 19]:

а) які позначають соціальні об'єднання та організації:

the nation's future; the research group's records;

б) які позначають події в галузі мистецтва та спорту:

the play's style; the film's merits;

в) які позначають літальні апарати та їх частини:

the rocket's flight; the liner's sound.

І все ж, факти мовлення засвідчують, що в родовому відмінку можуть вживатися й інші іменники. Звичайно, назви неістот у формі родового відмінка трапляються рідше, але це ніяк не означає, що вони зовсім не вживаються в родовому відмінку: «...зазначені обмеження носять не абсолютний, а ймовірнісний характер, в такому розумінні, що ці типи іменників уживаються в формі родового відмінка частіше, ніж решта, але ніяк не виключно» [Бархударов 2016, с. 75].

В сучасній англійській мові можна зустріти приклади таких конструкцій з формою родового відмінка іменників-неістот:

*the **bed's** foot;*

*the **hotel's** foundation;*

*the Trans-Siberian **Railway's** capacity;*

*the **subject's** selection;*

*this **essay's** attention;*

*the **industry's** result;*

*the **airplane's** rose;*

***war's** nature.*

Л. С. Лимар та Т. С. Степанова наводять такі приклади вживання іменників – назв неістот у родовому відмінку:

***The room's** windows were all shut.*

***The lantern's** faint light was not good enough to read by.*

*Max examined his **cigar's** ash.*

***The book's** cover bears a portrait of the author* [Лимарь, Степанова 2014, с. 31].

С. П. Балашова робить висновок, що «в родовому відмінку можуть вживатися іменники неістоти найрізноманітнішої семантики» [Балашова 2012, с. 67]: *the **book's** page space, the **airplane's** role, the **monument's** history, the **hotel's** foundation, the **church's** roof, **resorts'** weather, the **novel's** hero, the **theory's** statement, the **game's** laws, **human nature's** diversity.*

Для форманта -'s, за переконанням багатьох дослідників, характерне вживання з іменниками, що позначають час (пори року, частини доби, дні життя тощо).

Наприклад:

1) *He was anxious that they could leave their house without **a minute's loss of time** and was soon ready /Shop, 34/.*

2) *The two gentlemen have ordered supper in **an hour's time** /Shop, 156/.*

3) *By **morning's cheerful glow**, but oftener still by **evening's gentle light**, the child, with a respects for the short and happy intercourse of these two sisters ... followed them at a distance /Shop, 282/.*

Цілком очевидно, що не в усіх наведених вище прикладах -'s вживається у значенні, аналогічному тому, яке звичайно формується в тих випадках, коли він поєднується з іменниками-істотами.

Вислів на зразок “*a year's absence*” сприймаються зовсім інакше, ніж “*my friend's book*”. Категорія володіння, що виражається зворотами останнього типу, зовсім неприйнятна для пояснення перших. Очевидно, тут варто шукати зовсім інше пояснення.

Пояснюють це явище по-різному. Одні дослідники – тим, що такі іменники просто зберегли давню відмінкову форму. Інші лінгвісти пояснюють це значенням часу, закладеним в іменниках. Проте подібне пояснення навряд чи можна вважати вичерпним, оскільки залишається незрозумілим, чому саме ця група іменників зберегла форму на -'s.

Ще у підручнику з граматики А.Хюбшера на початку 20 століття з цього приводу стверджується, що іменники, які позначають простір, час, вартість, мають форму родового відмінка (have an inflected genitive) [Hubscher 1914, с. 155].

Звернемо увагу на те, що не всі вирази, в яких є іменники на позначення часу з -s, сприймаються однаково. Так, у наведених прикладах

вирази типу *a minute's loss of time* та їм подібні відрізняються від словосполучень *morning's cheerful glow, evening's gentle light*.

Пояснюється це, напевне, тим, що іменники *morning, evening*, позначають не кількість часу, не тяглість у часі, а лише називають певну частину доби.

Важко погодитися з тим, що наступні три речення однаково ілюструють так званій «родовий характеристики в часі» [Балашова 2012, с. 52].

1) *Her brother showed her this thing in **tomorrow's paper** /In Eh, 142/*

2) ***The afternoon's rest** ... had picked up their spirits after the morning's defeat /L., Fr., 76/ ...*

3) *He was tired from **the day's walking** /Fr.R., 53/*

Третій приклад явно відрізняється від двох перших за змістом закладеного в ньому поняття. В цьому прикладі, як і в висловах *a minute's loss of time, an hour's talk*, формується значення міри часу, а в перших двох, як і у виразах *morning's cheerful glow, evening's gentle light*, цього значення немає, натомість є значення приналежності. Сам факт вживання форманта 's з іменниками на позначення часу пояснюється, можливо, своєрідним характером поняття, що міститься в значенні слів *morning, day, evening, winter, tomorrow* тощо, тобто слів, що позначають пори року, дні тижня, частини доби, що неодмінно змінюють одне одного й проявляють себе певним чином.

Очевидно, через поняття, закладені в значеннях цих слів, вони здатні виражати відношення присвійності.

Наприклад :

1) *Mr. Codlin ... was packing among his linen the candle-ends, which had saved **the previous night's performance** /Shop, 154/.*

2) *Lieutenant Allen was was writing a letter to his mother, carefully composed complete account of **each day's twenty four hours** /Fr., 208/*

3) *And he thought of the great empty house in Stanhope Gate, fit residence for a Forsyte with its huge billiard room and drawing-room that no one entered from **one week's end** to another /Man, 403/.*

Можливо, в зв'язку з тим, що назви відрізків часу часто вживаються в родовому відмінку, -'s став досить часто приєднуватися до таких прислівників часу, як *today, tomorrow, tonight, yesterday ...*

Наприклад:

1) *Your beer will be too worse for **tonight's thunder** I expect /Shop, 245/*

2) *... why will they hang about us like the flavour of **yesterday's wine** suggestive of headaches ... /Shop, 345/*

3) *Why were her own relations so rich, and Phil never knew where the money was coming from for **tomorrow's tobacco**? /Man, 59/*

4) *It appears that he was very hard up, ... his account at the bank is overdrawn, and this case in **today's papers**. /Man, 305/*

Проф. В. М. Ярцева досліджує категорію активності/пасивності, яка розвинулася в системі імені. На думку В. М. Ярцевої «...збереглися лише ті значення родового відмінка, при яких іменник у родовому відмінку активний, у той час як значення, що за необхідністю мали пасивний характер, повністю зникли чи стали передаватися прийменниковим зворотом» [Ярцева 2004, с. 52].

Отже, майже всі дослідники англійської мови – як українські, так і зарубіжні, коли мова йде про родовий відмінок, звертають увагу на те, що не всі іменники мають форму родового відмінка. До іменників, уживаних в цій формі, звичайно відносять ті, що позначають істоти чи виражають уособлення.

Але факти сучасних досліджень підтверджують думку О. І. Смирницького про те, що «принципово родовий відмінок можливий у всіх іменників», яку він висловив ще в минулому столітті [Смирницький 1959, с. 195].

Слід підкреслити, що існує різниця між низькою частотністю вживання граматичної форми та її відсутністю в мові. Міра вживаності іменників на зразок *city, life, money* може бути близькою до нуля, але не дорівнювати йому.

Більшість сучасних лінгвістів підкреслюють той факт, що родовий відмінок в сучасній англійській мові може вживатися не тільки з іменниками істоти, але і з іменниками неістоти. Проте, пояснення цьому факту або взагалі не даються, або зводяться до ідеї персоніфікації. Такі іменники, відмічені в родовому відмінку, зазвичай приводяться списком.

Крім цього виділяються також декілька тематичних груп (збірні іменники, географічні найменування, назви місцеположення, часу тощо.). При цьому тенденції розширення сфери вживання конструкції з родовим відмінком у бік тієї або іншої групи не наголошуються. Автори підручників з граматики, які вказують на можливість вживання іменників неістот в родовому у відмінку, проте радять тим, хто вивчає англійську мову, вживати в усіх цих випадках конструкцію з прийменником *of* (“*We advise you to use the construction THE X OF THE/A Y to describe the relationship between things (i.e. not people) as the crew of the ship and the top speed of the car*” [Allsop 1992, p. 29] .

Виділяючи лексико-семантичні групи іменників, уживаних в родовому відмінку, дослідники нічого не говорять про частотність його вживання. Зауваження про вживаність форм родового відмінка іменників висловлені безвідносно до певного функціонального стилю чи типу тексту.

РОЗДІЛ 2

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОНКУРУЮЧИХ КОНСТРУКЦІЙ, ЯКІ ВИРАЖАЮТЬ ІДЕЮ ПОСЕСИВНОСТІ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2.1 Функціонально-семантичне поле посесивності

Проблема *посесивності* неодноразово висвітлювалася в роботах багатьох вчених, причому у фокусі уваги дослідників була, як правило, семантика посесивності. Так, О. М. Селіверстова відмічає, що існує два розуміння терміну «посесивність» – «широке» і «вузьке». Відповідно до першого, посесивність розглядається як власне приналежність, відповідно до другого, – ширший спектр відносин між об'єктами, зокрема – відносини між предметом і ознакою, що характеризує його, наприклад, *a man of power* [Селіверстова 2004].

О. М. Селіверстова, як і Є. М. Вольф в [Вольф 1974; 1987], схиляється до широкого розуміння посесивності, на користь якого приводить наступні аргументи: багато мов використовують одні і ті ж формальні засоби для виразу всього спектру відносин, що стоять за посесивністю; всі ці відносини не виводяться одне з іншого, але в той же час можуть бути зведені до деякого загального «семантичного примітиву» [Селіверстова 2004].

Широкого трактування посесивності дотримується і О.В. Бондарко: «Посесивність як семантична категорія є мовною інтерпретацією широкого кола відносин володіння, приналежності, який включає співвідношення частини і цілого» [Бондарко 1996, с. 99]. Схожий підхід розвинений і при аналізі семантичної типології посесивності Чинчлей К. Г. [Чинчлей 1990]. Основною темою приведених вище досліджень була семантика предикативної посесивності.

Як можна бачити, круг проблем, що обговорюється у зв'язку з посесивністю, надзвичайно великий. Він включає дослідження семантики посесивних відносин, проблеми відчужуваної/невідчужуваної приналежності, зв'язку посесивності і визначеності, проблеми структури посесивних предикацій, схожості кодування посесора і головних учасників предикації (зокрема відмінковий синкретизм) [Seiler 1983; Heine 1997], підйому посесора, типології ад'єктивного vs. означувального генитива тощо [Lyons 1986; Plank 1992; Koptjevskaja-Tamm 2003].

П.В. Гращенков висловлює думку про те, що не зареєстровано такої мови, в якій відносини приналежності виражалися б «за допомогою простої предикації і не могли б бути виражені в іменній групі... Таким чином, іменна група кожної природної мови здатна надати приклад особливого кодування посесивності [Гращенков 2007, с. 27].

У даній роботі ми зосередимося на одному з аспектів посесивності, а саме, – на формальних засобах виразу іменникової приналежності в сучасній англійській мові. Таке звуження даної теми зроблене лише з однією метою – зробити завдання дослідження реалістичними. Зробимо ще уточнення щодо об'єкту дослідження в цьому розділі. Нас цікавитимуть, перш за все, способи виразу посесивних відносин в таких конструкціях, де і посесор і те, чим володіють, виражені іменниками.

У лінгвістиці під полем прийнято розуміти сукупність мовних (головним чином лексичних) одиниць, об'єднаних за змістом (іноді також на основі формальних показників), які відображають понятійну, предметну або функціональну схожість позначуваних явищ [Кузнецов 1990; Новиков 1991]. Функціональне-семантичне поле – це система різнорівневих мовних одиниць (лексичних, морфологічних, синтаксичних), здатних виконувати одну спільну функцію на основі спільності категоріального змісту. Іншими словами – це угруповання граматичних і лексичних одиниць, що ґрунтуються на певній поняттєвій категорії, а також різні комбіновані лексико-синтаксичні, лексико-семантичні і інші засоби певної мови, які

взаємодіють на основі спільності їх семантичних функцій (наприклад, функціонально-семантичне поле фазовості, часу, каузативності, особи тощо) [Бондарко 1988, с. 12]

Взагалі О.В. Бондарко запропонував три поняття, на яких можуть ґрунтуватися зіставні дослідження: «семантична категорія», «функціонально-семантичне поле» і «категоріальна ситуація» [Бондарко 1988, с. 12]. Семантична категорія (на думку М. П. Кочергана її краще називати поняттєвою категорією) – незалежна від конкретного формального вираження інваріантна семантична константа (наприклад, *якість, кількість, визначеність/невизначеність, градація, **посесивність**, аспектуальність, таксис, модальність, персональність* тощо). Семантичні (поняттєві) категорії є універсальними. Кочерган М.П. дає наступне визначення ФСП «функціонально-семантичне поле – двостороння одиниця, що об'єднує інваріантне значення і різносторонні формальні засоби його вираження» [Кочерган 2007, с.14-15].

При спільності змісту, одиниці поля можуть мати різні формальні характеристики, у залежності від чого прийнято розрізняти функціонально-семантичні поля, де інтегральна понятійна ознака представлена в одиницях, що відносяться до різних рівнів мови (лексичного, морфологічного, синтаксичного) [Бондарко 1983, с. 206]. *Граматичні* поля – об'єднання граматичних засобів вираження деякого граматичного значення [Адмоні 1984, с. 105]; *словотворчі* або *морфосемантичні* поля – це поля, для елементів (слів) яких крім семантичної близькості характерна наявність спільного афікса або основи [Кузнецов 1990, с. 381]; *лексичні* поля – об'єднання слів за спільністю їх лексичного значення, що підводиться під деяку понятійну категорію [Вердиева 1986, с. 115]. Залежно від характеру цієї категорії і від міри її абстракції, лексичні поля можуть включати: одиниці, що відносяться до конкретних частин мови і згруповані на основі спільності тільки своєї частиномовної семантики (граматично гомогенні частиномовні поля) [Бабушко 1998, с. 20]; одиниці, що відносяться до різних

частин мови і подібні за своїм лексичним значенням (граматично гетерогенні семантичні поля) [Сандиго-Гросе 1991, с. 15]; одиниці, що відносяться до однієї і тієї ж частини мови і об'єднані на підставі спільності їх лексичного значення (лексико-семантичні поля) [Апресян 1974, с. 251; Стратонова 1981, с. 15]. У зв'язку з рядостановищем своїх одиниць всі перераховані вище поля можуть бути віднесені до *парадигматичних*, відмінних від *синтагматичних полей* (поля В. Порцига), побудованих за асоціативним принципом сумісності, типу «іти-ноги», «гавкати-собака» [Кузнецов 1990, с. 381].

Щодо розгляду *посесивності* в рамках функціонально-семантичного поля, він обумовлений рядом чинників. До них відносяться наступні:

- 1) наявність в мові засобів різних рівнів, що виражають інваріантну ознаку посесивності;
- 2) наявність спільної функції у посесивних одиниць;
- 3) наявність взаємозв'язку між посесивними одиницями мови.

При вивченні посесивності виявилось практично неможливим замкнутися в орбіті тільки лексичних засобів вираження володіння (тобто на лексичному рівні). *Посесивність* виражається не тільки лексично, вона реалізується і на інших рівнях мови (морфолого-синтаксичному, синтаксичному). При вираженні посесивності конституенти поля проявляють свої особливості, не «дублюючи один одного».

Функціонально-семантичне поле посесивності розглядається відповідно до принципів функціональної граматики, мета якої – розкрити суть взаємодії різних типів значення, систему функціонування різних мовних засобів при передачі понятійних категорій.

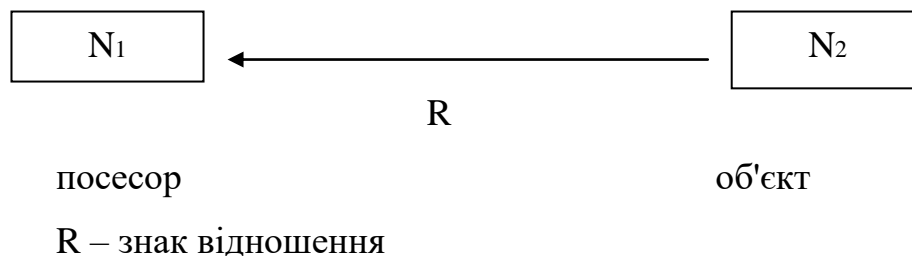
Конституенти, що відносяться до різних рівнів, взаємодіють і функціонують спільно, спираючись на принцип «єдності в різноманітті», який є втілений у семантичному потенціалі граматичних форм і конструкцій і включає різноманіття типових і одиничних значень.

Значення посесивності у конститuentів поля може модифікуватися. Під впливом контексту конститuent набуває здатності виражати цілу гамму відтінків посесивності й імплікувати різний зміст.

Різні конститuentи ФСП посесивності по-різному репрезентують ситуацію посесивності: *дієслова* представляють відносини суб'єкта володіння до об'єкта володіння, *іменники* представляють ситуацію посесивності повністю або частково, *конструкції з присвійним займенником* і *іменники в родовому відмінку* репрезентують суб'єкт володіння, знак відношення і об'єкт. У конструкціях N_1 of N_2 , N_1 with N_2 , N_1 's N_2 – представлені експліцитно всі три компоненти ситуації, у поєднаннях N_1 N_2 знак відношення не виражений, він експлікується на основі семантичного співположення N_1 і N_2 . Таким чином, ситуація посесивності в англійській мові може бути представлена схематично таким чином.

Схема 2.1

Ситуація посесивності в сучасній англійській мові

При вивченні системи мови в термінах польових структур [Миллер 1976; Бондарко 1988; Гайсина 1988; Васильев 1990] найдетальніше розроблена методологія розчленовування словникового континууму на лексико-семантичні поля (класи), за допомогою яких у мові фіксується виділений людським досвідом достатньо обмежений фрагмент дійсності [Уфимцева 1986]. Поле саме даного типу і є одним з об'єктів дослідження нашої роботи, в якій розглядаються іменники сучасної англійської мови у складі конструкцій, що об'єктивують поняття посесивності.

У даному розділі роботи виявлені випадки реального вживання у дискурсі присвійних структур, що розглядаються. При цьому увага

приділяється представленості тих чи інших семантичних типів субстантивів у ролі першого члена конструкції і робиться висновок щодо конкретного лексичного матеріалу, який був залучений до формування цих конструкцій.

Також, розділ присвячений вивченню принципів лексичного наповнення моделей, що досліджуються, та вживанню конкретної лексики у складі прототипічної присвійної структури в дискурсі різного типу. Разом з цим розглядаються конкуруючі моделі, які виражають відносини присвійності у сучасній англійській мові, при цьому розглядається не тільки проблема конкуренції, але й виділяються правила розподілу різних конструкцій у тексті. Детальний аналіз прототипічної конструкції присвійності показав, що за нею стоять різні структури знання, і, що виділенню підлягають щонайменше три пропозиційних аналога із різноманітними предикатами: 1) have; 2) do; 3) be for.

2.2 Аналіз семантичного змісту структур N's N, N of N, які виражають відношення родового відмінка, з позиції когнітивної граматики

Отже, здійснення аналізу семантичного змісту структур N's N, N of N з позицій когнітивної граматики вимагає врахування таких чинників, як тип пропозиційної структури, ступінь розчленованості/нерозчленованості, міра компресії, встановлення тла/фігури чи траектора/орієнтира, профілювання й фокусування уваги. Дослідження показало, що група іменників конструкції N'sN включає різні види пропозиційних структур і наділена розчленованістю середнього ступеня, при цьому фокус уваги спрямований на другий компонент, що виступає як фігура/траектор або як профілюючий детермінант.

Група іменників конструкції NofN також включає різні типи пропозиційних структур, що володіють найвищим ступенем

розчленованості; міра компресії в ній менша, ніж у інших структур через прийменник of. Фокус уваги тут розподіляється рівно на обидва компоненти. Перший компонент структури є фігурою/траектором або профілюючим детермінантом.

Розглянемо кожну структуру окремо й подамо характерні для неї семантичні структури та їх формальні аналоги:

Таблиця 2.1.

Семантичний зміст структури N'sN

Назва семантичної структури	Тип відношення	Зміст формалізованого аналога	Приклад
Реляційне угруповання	Приналежність	Y has X	Maxim's car
	Частина і ціле	X is part of Y	the water's edge
	Об'єкт і його внутрішній зміст	X contains Y	Parker's file
	Об'єкт і його призначення	X is for Y	women's magazines
Квалітативне угруповання	Типізація	X is like Y	rabbit's ears
	Ознака і його носій	Y is X	the meeting's importance
Актальне угруповання	Предикат-суб'єкт	Y does X	Fawell's accusation
	Предикат-об'єкт	Y is done (by X)	Paul's arrest
	Суб'єкт-об'єкт	X does Y	a magazine's editor

Продовження таблиці 2.1

	Об'єкт-суб'єкт	X is done by Y	her husband's
--	----------------	----------------	---------------

			paintings
Статальне угруповання	Об'єкт і його стан	Y feels X	brother's annoyance
Обставинне угруповання	Темпоральність	X is (located) at Y (time)	afternoon's excursion

Таблиця 2.2

Семантичний зміст структури *N of N*

Назва семантичної структури	Тип відношення	Зміст формалізованого аналога	Приклад
Реляційне угруповання	Приналежність	Y has X	the face of her sister
	Частина і ціле	X is part of Y	a branch of a tree
	Об'єкт і його внутрішній зміст	X contains Y	a book of poems
	Об'єкт, тотожний об'єкту	X is equal to Y (Y is equal to X)	the town of Clayton
Квалітативне угруповання	Об'єкт і його властивість	X is Y X is made of Y	a letter of importance a flag of cotton
	Типізація	X is like Y	the bearing of Caesar
	Ознака і її носій	Y is X	the cold of night
	Носій і його ознака	X is Y	a letter of importance

Продовження таблиці 2.2

Актальне	Предикат-суб'єкт	Y does (X)	the arrival of the
----------	------------------	------------	--------------------

угруповання			nurse
	Предикат-об'єкт	Y is done (by X)	the kidnapping of a child
	Об'єкт-суб'єкт	X is done by Y	a play of Jones
	Суб'єкт-об'єкт	X does Y	editors of the magazine
Статальне угруповання	Суб'єкт і його стан	Y feels X	irritability of the patient
Обставинне угруповання	Темпоральність	X is (located) at Y (time)	the events of he day

Узагальнені результати проведеного аналізу відображені у поданій таблиці:

*Таблиця 2.3.
Порівняльний аналіз семантичного
змісту структур N's N та N of N*

Зміст формалізованого аналога	Структура N's N	Структура N of N
Y has X	+	+
X is part of Y	+	+
X contains Y	+	+
Y is for X	+	-
X is equal to Y	-	+
X is Y	-	+
Y is X	+	+
X is like Y	+	+
X is made of Y	-	+
Y does X	+	+
Y is done by (X)	+	+

X does Y	+	+
X is done by Y	+	+
Y fells X	+	+
X is located at X (place)	-	-
X is located at X (time)	+	+

Наведена таблиця наочно доводить, що структури N'sN та NofN, часто передають одні й ті ж значення, тобто в багатьох випадках ці структури виявляють семантичну подібність.

На семантичну схожість структур N'sN та NofN вказують і автори підручника «Фундаментальна граматики англійської мови»: обидві форми є еквівалентами за значенням і обидві прийнятні [Quirk 2015, с. 321].

Для ілюстрації семантичної схожості груп іменників N'sN і NofN, можна навести такі приклади:

But your timid fellow, your nervous peacher – the woods of Manderley are not for him (D. M., 12) – the woods belong to Manderley.

His father's property was the object of various rumours and gossips in the town (K. F., 18) - the property belongs to his father.

Розглядаючи такі конструкції як пропозиціональні структури, встановлюємо тип предиката та аргументи: Р *відношення*: Володар - Те, чим володіють. Розкриття пропозиціональної структури з точки зору семантичного синтаксиса позначає вивчення об'єктивного змісту речення [Шмелева, 1994].

Як засвідчує фактичний матеріал, в усіх цих прикладах представлена однотипна ситуація – ситуація володіння, приналежності. З цього слідує, що об'єктивний опис однієї й тієї ж ситуації можливий при застосуванні різних структур. Тут виникає проблема: чим керується мовець, обираючи ту чи іншу структуру?

Відповідь на це питання може дати когнітивна граматики. Як уже зазначалося, одним із головних постулатів когнітивної граматики, згідно з

Р. Лангакером, є положення про те, що людина може об'єктивно описати один і той же об'єкт, одну й ту ж ситуацію, один і той самий стан речей за допомогою різних мовних засобів, користуючись усім арсеналом структур і одиниць мови для передачі схожих значень. Використання різних засобів мови для опису тотожного змісту свідчить про те, що сам цей зміст репрезентується різними нюансами [Langacker 1987]. Іншими словами, одна й та ж ситуація може бути передана й витлумачена по-різному.

Як зазначає М. М. Башкуєва, «вивчення з позиції когнітивної граматики конкретних прикладів, що являють собою опис онтологічно схожих ситуацій різноструктурними одиницями, дозволяє побачити фактичні відмінності, що стоять за цими описами, визначити, чим мотивується використання того чи іншого засобу, а також з'ясувати ті загальні причини, які змушують мовця обирати саме цей засіб для характеристики схожих ситуацій» [Башкуєва 2000, с. 29].

Маючи намір здійснити акт комунікації, мовець ставить перед собою завдання досягти поставленої мети. Комунікативний акт, таким чином, виступає не як самоціль, а як засіб досягнення якоїсь особистісно значущої мети. Проте шлях до вирішення позамовної мети лежить через мовну мету – «адекватний вибір й аранжування мовного матеріалу для якомога повнішого вираження своєї інтенції у даних ситуативних умовах» [Левицький 1999, с. 10]. Для досягнення цієї мети використовуються як вибір окремих засобів мови, так і їх комбінування між собою.

Так, при проведенні аналізу наведених вище прикладів (*the woods of Manderley, his father's property*) необхідне звернення до їх пропозиціональної структури. На основі цієї структури виводимо формалізований аналог, який має вираження *X has Y*. Таким чином, у досліджуваних групах іменників приблизно один і той же семантичний зміст, але значимим є те, як витлумачується цей зміст.

Вибір конструкції NofN у першому прикладі обґрунтовано тим, що в фокусі уваги мовця одночасно перебувають два об'єкти, однаково значимі

для нього в цій ситуації. Маєток Мандерлі, родове гніздо де Вінтерів, предмет гордості його господарів, гине у вогні, але залишається в пам'яті героїні. На місці пишного палацу виростає непрохідний ліс.

Аналіз другого прикладу дозволяє зрозуміти доцільність використання конструкції N'sN. Для автора значимим є один об'єкт, представлений компонентом *property*. З усього пов'язаного з батьком, герой роману цікавиться лише власністю, яка має перейти йому у спадок.

Отже, вибір тієї чи іншої конструкції більшою мірою залежить від того, як усвідомлює мовець ту чи іншу ситуацію: як більш чи менш розчленовану, чи як ціле. Значення має й фокусування його уваги.

Розглянуті групи іменників N'sN та NofN є символічно складними структурами. Їх внутрішня організація представляє схематичну спільність: ядро в таких структурах є профілюючим детермінантом, який уточнює траєктор залежного компоненту.

Таблиця 2.4

Відносна частотність вживання груп іменників N'sN, NofN у різних типах тексту (всі іменники, вживані в художньому або публіцистичному тексті, складають 100%)

Структурні типи груп іменників	Відносна частота у %		Загалом
	Художній текст	Публіцистичний текст	
N's N	8%	8%	16%
N of N	14%	10%	24%

Таблиця 2.5.

Кількісний розподіл групи N's N за типами семантичних відношень у різних типах текстів (загальна кількість всіх іменників, вживаних у тексті, – 100%)

Типи семантичних відношень	Кількісний розподіл у %	
	Художній текст	Публіцистичний текст
Реляційні	32%	46%
Актальні	5%	28%
Квалітативні	11%	2%
Статальні	5%	7%
Обставинні	7%	16%

Таблиця 2.6

Кількісний розподіл групи N of N за типами семантичних відношень у різних типах текстів (загальна кількість всіх іменників, вживаних у тексті, – 100%)

Типи семантичних відношень	Кількісний розподіл у %	
	Художній текст	Публіцистичний текст
Реляційні	64%	52%
Актальні	16%	35%
Квалітативні	14%	4%
Статальні	4%	8%
Обставинні	2%	1%
	100%	100%

Наведені вище таблиці дозволяють зробити висновок, що реляційний тип відношень розглянутих груп іменників має найвищий кількісний показник незалежно від типу текста. Це пояснюється, перш за все, різноманітністю відношень між предметами дійсності (шість різновидів). Щодо кількісної реалізації у тексті, друге місце посідають акральні відношення, при цьому публіцистичний текст доволі наявно превалює, тобто ми отримали наступні результати: 16% - художній текст і 35% - публіцистичний текст (N of N) та 5% художній текст і 28% - публіцистичний текст (N'sN).

У зв'язку з викладеним, варто згадати роботу К. М. Баранової, присвячену концептуальному аналізу різноструктурних засобів опису однотипних ситуацій [Баранова 1998].

Отже, прототипом аналізованої групи іменників є метаім'я. Метаімена належать до слів з найвищим ступенем абстракції і служать "посередником у визначеннях" [Степанов 1981, с. 95]. На порубіжжі двох наведених груп знаходяться слова, що позначають ознаки останніх, це – імена дії, з одного боку, та назви астрономічного часу, з іншого. Ядро кожної групи – це назви предметів та метаімена, в яких вудсутні ознаки інших груп.

2.3 Семантична класифікація першого компоненту моделі N's N на основі дискурсивного аналізу в текстах художньої прози

Проведемо дискурсивний аналіз наданої прототипічної моделі присвійності з метою визначення семантичної класифікації іменників, що займають позицію першого субстантива в конструкції N'sN. Під дискурсивним аналізом ми розуміємо аналіз атрибутивних комплексів, що розглядаються, у дискурсі. У нашому дослідженні **дискурс** - це текст у процесі його створення тим, хто говорить або пише (on line), це, так би

мовити, текст з операційними характеристиками породження мовлення мовленнєвого витвору, тобто це текст, який виникає по мірі виконання тим, хто говорить (пише), комунікативного завдання (реалізації комунікативної інтенції). Очевидно, що під дискурсивними характеристиками в роботі маються на увазі такі відмітні риси досліджуваних сполучень, які пов'язані з їх використанням в реальному тексті, дискурсі, і, які викривають ситуативну обумовленність значення конструкцій.

Деякі наукові дослідження, присвячені семантиці атрибутивних структур із значенням посесивності [Егоров 1986; Шульжик 1989], побудовані з урахуванням семантичної специфіки складових сполучень слів, передусім на основі розмежування «імен властивостей» та «імен речей», що має глибоку традицію як у вітчизняній, так і у зарубіжній лінгвістиці.

Дослідники виходили з того, що «імена речей» позначають «зовнішні реалії» на протигагу мисленнєвим [Фрумкіна 2014], і складають один із найбільш присутніх і багатих у кількісному відношенні пластів лексики загалом. Предметні імена можуть називати як окремі предмети дійсності, так і узагальнені поняття про них, тобто позначають предмети, речовини, людей, тварин [Уфимцева 1977].

Враховуючи непредикативний характер ядра словосполучень, учені виділяють *власні* внутрішні ознаки предметів і *відносні*, що відображають зв'язок даного предмета з іншими.

Запропонована тут класифікація не претендує на абсолютну точність і вичерпність, зважаючи на складність змісту абстрактного імені. Як відзначає В.В. Морковкін, "за наявного розвитку розвитку науки вся змістова сторона лексики не може бути представлена у вигляді жорсткої всеохоплюючої ієрархічної класифікації" [Морковкін 2014, с. 19].

До *конкретних* імен ми відносимо іменники, що позначають:

- предмети (table);
- їжу (bread);

- артефакти (park);
- природні об'єкти (ocean);
- астрономічні тіла (star);
- атмосферні явища/стани (snow, fog);
- фізичні дії (knock, cry).

Наведена тут послідовність не випадкова. Перелік починається з прототипу або кращого представника конкретних іменників – назви предмета, що відповідає всім викладеним вище критеріям. Не викликають сумнівів також іменники, що виражають поняття їжі, артефактів, природних об'єктів та астрономічних тіл, атмосферних явищ (розглянемо дефініцію слова *snow* – *water frozen into soft white flakes that fall from the weather*). *sky in cold*. Ця словникова дефініція однозначно вказує на конкретний характер референта, позначеного цим іменником.

Особливого застереження потребують іменники, що виражають дію. Дія має складну структуру і в повному вигляді включає сім компонентів:

- 1) *агенс 1 (ініціатор)*;
- 2) *агенс - 2 (виконавець)*;
- 3) *агенс (інструмент)*;
- 4) *об'єкт (об'єкт впливу)*;
- 5) *дія*;
- 6) *об'єкт (передбачуваний об'єкт, продукт, результат)*;
- 7) *ціль* [Логический...1992, с. 8].

Як відомо, ізосемічним способом позначення дії є дієслово, а неізосемічним, з-поміж інших, віддієслівний іменник. До імен дії ми відносимо ті іменники, які називають дію і у той же час передбачають наявність цілі: дія, позбавлена цілі, кваліфікується як позбавлена смислу. Дослідники пропонують різні класифікації типів дії. Так, Г. А. Золотова виділяє такі її різновиди: *мовленнєвомисленнєві, емоційні, конкретні, фізичні, інтерсуб'єктні, руху* [Золотова 1999, с. 162-164]. Дії є властивістю, ознакою

предмета, але в онтологічному плані вони не можуть бути віднесені до предметів, субстанцій у традиційному розумінні. Саме тому віддієслівні іменники, що включаються в парадигму номінантів поряд з дієсловами [Гак 1992], трактуються як абстрактні іменники.

До *абстрактної* лексики ми відносимо іменники, що позначають:

- метаімена (cause, category);
- «культурні концепти» (life, love);
- етичні та естетичні норми (conscience, harmony);
- ситуації в соціумі, події (unemployment, victory);
- відношення в соціумі (power);
- відносини між людьми (envy, friendship)
- параметри предметів (height, surface);
- гіпероніми (plant);
- здібності, якості (intuition, stupidity);
- стани (hope, agony);
- астрономічний час (night, day).

Розглянутий матеріал і його аналіз, який спрямований на виявлення особливостей вживання родового відмінку під час опису того чи іншого об'єкта для подальшого зіставлення з іншими конкуруючими структурами у текстах художньої прози, показав, що іменники у родовому відмінку достатньо часто вживаються: на 1806 сторінках художньої прози зустрілося 1800 випадків такого вживання. Інакше кажучи, на кожній сторінці художньої прози у межах дослідженого матеріалу було відмечено, щонайменше, одне вживання атрибутивного комплексу з іменником у генитиві в ознаковій зоні комплексу.

Після перевірки повноти отриманої інформації, що була отримана з традиційних граматик і на основі аналізу тематичних груп іменників, які займають позицію першого компонента N в конструкції N'sN, ми ввели

визначені корективи та вирішимо систематизувати ці дані і розташувати їх у таблиці з урахуванням специфіки кожної з груп.

Відзначимо, що семантична класифікація відмінюваних іменників, які представлені у таблиці, виявилась дещо різною від тих класифікацій, які пропонуються у традиційних граматиках. З причин, які будуть зазначені нижче, і для відображення проблеми, яка нас цікавить, цю класифікацію довелось дещо переглянути і перебудувати.

Таблиця 2.7

*Вживаність іменників в родовому відмінку
у текстах художньої прози*

Іменники в позиції N'sN	Загальна кількість: 1806	Кількісне відношення у процентах конструкції N'sN до загальної кількості 1806
1. Іменники – істоти	1681	31
1.0. Імена власні (назви особи)	1106	20.4
1.1. Імена загальні (назви особи)	500	9
1.2. Збірні	53	1
1.3. Назви тварин	22	0.4
2. Іменники-неістоти	125	2
2.0. Локативні	107	2
2.1. Географічні власні назви	34	0.6
2.2. Визначення місцеположення	6	0.11
2.3. Визначення відстаней	1	0.02

2.4. Визначення часових відтінків	67	1.2
2.5. Назви артефактів	13.6	0.02
2.6. Назви грошей	2	0.05
2.7. Назви частин тіла людини	1.3	0.02
2.8. Абстрактні імена	-	-

Судячи з частотності вживання, семантичні групи, які виділені у цій таблиці, можна трактувати як прототипічні. Фактично, вся запропонована нами класифікація побудована на двох великих класах іменників, які характеризуються з позиції а) антропоцентризму (особа/неособа); б) локації.

Як витікає з аналізу таблиці, вживання генитива з різноманітними іменниками (з урахуванням іменників неістоти) у дискурсі в наш час не тільки можливо, але й в деяких випадках може вважатися нормативним. Цей факт, очевидно, треба враховувати, кажучи про ті обмеження, які мова накладає на вживання іменників певної тематичної групи.

В межах досліджуваного матеріалу найбільша кількість іменників у родовому відмінку – це, безумовно, іменники-істоти (93% від загальної кількості структур, що аналізуються).

Із вищезазначеного стає зрозуміло, що принцип антропоцентризму є, дійсно, провідним для визначення можливості субстантивів, які мають присвійний показник. Адже близько 90% усіх випадків генитива – це іменники на позначення особи. Ці результати легко пояснити, оскільки саме людина є центром всесвіту. З одного боку, вона розглядається як джерело володіння чимось або кимось і залучає до свого простору те, чим реально можна володіти, а з іншого, є джерелом активної креативної діяльності і залучає знову-таки до свого простору інші об'єкти.

Невисокий відсоток використання назв тварин пояснюється їх значно меншою значимістю для розвитку сюжетів, взятих для аналізу романів. Тут ми можемо говорити про відхід аналізованої конструкції від вираження повного володіння і констатувати, що часто конструкція починає вживатися для опису одного об'єкта у сфері впливу іншого.

Іменники на позначення неістот у англійській мові XXI століття все частіше вживаються для передачі відношень предметами.

Іменники на позначення неістот:

1. Імена, які характеризують локацію, що включає в себе
 - 1.1. Географічні назви
 - 1.2. Імена, які позначають місце розташування
 - 1.3. Імена, які позначають відстані
 - 1.4. Позначення часових відрізків
2. Найменування артефактів
3. Назви грошей

Варто зауважити, що стилістична маркованість текстів є важливим параметром при дослідженні конструкцій N'sN. Участь різних розрядів або груп іменників, які приймають показник відмінка, за частотою вживання виявляється різною у текстах художньої прози.

Як наслідок, потрібно враховувати факт, що тип дискурсу визначає певні обмеження на можливість залучення тих або інших іменників до даної конструкції [Баранова 2004, с. 75]. Беручи до уваги результати проведеного аналізу фактичного матеріалу, а також тенденції, зазначені в найновітніших виданнях з граматики англійської мови, можна зробити висновок про те, що останнім часом значно розширилася сфера вживання іменників на позначення неістот у родовому відмінку, і це має знайти своє когнітивне пояснення. Очевидно також, що відносини володіння трактуються досить широко, і, що в результаті можна говорити про своєрідну «експансію» родового відмінка на сучасному етапі розвитку англійської мови .

2.4 Семантична класифікація відношень між компонентами конструкції NofN у текстах художньої прози

Як вже було зазначено вище, конструкція NofN володіє найвищим ступенем розчленованості, тому міра компресії в ній менша, ніж у структури N'sN через прийменник *of*, і фокус уваги тут розподіляється рівно на два компоненти. З цієї причини ми вважаємо доцільним розглянути семантичні відношення між компонентами поданої конструкції.

І. С. Потапенко, розглядаючи словосполучення типу «іменник+*of*+іменник» з точки зору їх ментальної структури, розподіляє їх на *фреймові* і *скриптові* залежно залежності від їх активізованої ментальної структури [Потапенко 1998, с. 143]. Словосполучення, в яких перший компонент представлений конкретними іменниками, і, які, відповідно, легко піддаються ментальній ідентифікації, утворюють *фреймові* словосполучення. А словосполучення, в яких перший визначальний компонент виражений іменниками на позначення дії та якості, складають *скриптові* словосполучення, оскільки скрипт являє собою стандартний опис ситуації.

Проведене дослідження дало підстави виокремити семантичні групи словосполучень моделі NofN, компоненти якої знаходяться в обов'язково-дистрибутивних відношеннях:

1. Об'єднання (сукупність) предметів (*a crowd of guests, a squadron of cars, a knot of passengers*);
2. Форма існування або прояви предмета (*a piece of information, a flame of fury*);
3. Міра, об'єм (*a cup of tea*);
4. Кількість (*a score of times, a number of leaves, a handful of men*);
5. Частина цілого (*a leg of the table, the middle of the track*);
6. Відношення приналежності (*the house of a planter*);

7. Відношення службових та родинних зв'язків (*the chairman of the department*);
8. Вид, різновид об'єкта (*a sort of thing*);
9. Відносини оціночного характеру (*a bit of a snob*);
10. Якісна оцінка (*a man of action*);
11. Якісна ознака (*firmness of mind*);
12. Розкриття внутрішнього змісту (*a state of disorder*);
13. Відношення дії (стан його суб'єкту) (*the arrival of a woman*);
14. Відношення дії (особи і її об'єкта) (*a lover of music*).

Отже, можна зробити висновок, що компоненти словосполучень у групах істотно різняться класовою приналежністю. Для кожної структурно-семантичної групи характерний певний вид класів і підкласів слів, виокремлених на підставі лексико-граматичних опозицій. Залежний компонент різноманітніший провідного за морфологічним складом. У всіх семантичних групах він представлений значно ширше виокремленими класами та підкласами слів. При обов'язковій сполучуваності компонентів семантичний центр словосполучення може переміститися на граматично залежний член. У групах 1-5, 8, 9 домінуючим за змістом членом конструкції є компонент N₂.

ВИСНОВКИ

Наукові парадигми граматики відображають різні підходи до мови: традиційна (формальна) граMATика звернена переважно до «анатомії» мови, тобто її матеріально-категоріальної будови; функціонально-комунікативна граMATика звернена до «фізіології» мови, її життєдіяльності; а когнітивна, в тому числі й асоціативна, звернена до мислення, до людського пізнання світу, психології мовлення.

В останні десятиліття у зв'язку з появою нової когнітивно-дискурсивної парадигми в лінгвістиці виникла гостра потреба поглянути на проблему мовної свідомості крізь мовну картину світу, пов'язати мову й національну культуру й представити дискурс із точки зору когнітивних структур, що лежать в глибинах свідомості особистості всі ці проблеми торкаються одного з найважливіших процесів – категоризації. Її основу складає здатність людської свідомості виділяти з явищ навколишньої дійсності, з потоку інформації якісь загальні, досить стійкі ознаки, які регулярно повторюються в певному фоновому оточенні.

Категорія відмінка є однією з найбільш дискутивних і складних категорій у сучасній граматиці англійської мови. Вона потребує детальнішого вивчення.

Значення форманта 's – «приналежність у широкому смислі, присвійність», але це його не єдине значення. Вживання іменників з формантом -'s саме через це значення перебуває в залежності від їх лексичного значення, бо не всі іменники здатні виражати через поняття, що лежать в основі лексичного значення, відношення приналежності. Аналогія між присвійними займенниками та іменниками, оформленими -'s, природньо, не вичерпується цим значенням – вона виявляється і в їх вживанні в реченні.

Виділяючи лексико-семантичні групи іменників, уживаних в родовому відмінку, дослідники нічого не говорять про частотність його використання. Зауваження про вживаність форм родового відмінка іменників висловлені безвідносно до певного функціонального стилю чи типу тексту.

При вивченні системи мови в термінах польових структур найдетальніше розроблено методологію розчленовування словникового континууму на лексико-семантичні поля (класи), за допомогою яких у мові фіксується виділений людським досвідом достатньо обмежений фрагмент дійсності.

Отже, вибір тієї чи іншої конструкції більшою мірою залежить від того, як усвідомлює мовець ту чи іншу ситуацію: як більш чи менш розчленовану, чи як ціле. Значення має й фокусування його уваги.

Розглянуті групи іменників N'sN та NofN є символічно складними структурами. Їх внутрішня організація представляє схематичну спільність: ядро в таких структурах є профілюючим детермінантом, який уточнює траєктор залежного компоненту.

Реляційний тип відношень розглянутих груп іменників має найвищий кількісний показник незалежно від типу тексту. Це пояснюється, перш за все, різноманітністю відношень між предметами дійсності (шість різновидів). Щодо кількісної реалізації у тексті, друге місце посідають актуальні відношення, при цьому публіцистичний текст доволі наявно превалює, тобто ми отримали наступні результати: 16% - художній текст і 35% - публіцистичний текст (N of N) та 5% художній текст і 28% - публіцистичний текст (N'sN).

Прототипом аналізованої групи іменників є метаім'я. Метаімена належать до слів з найвищим ступенем абстракції і служать посередником у визначеннях. На порубіжжі двох наведених груп знаходяться слова, що позначають ознаки останніх, це – імена дії, з одного боку, та назви астрономічного часу, з іншого. Ядро кожної групи – це назви предметів та метаімена, в яких вудсутні ознаки інших груп.

Тип дискурсу визначає певні обмеження на можливість залучення тих або інших субстантивів до даної конструкції. Беручи до уваги результати проведеного аналізу фактичного матеріалу, а також тенденції, зазначені в найновітніших граматиках англійської мови, можна зробити висновок про те, що останнім часом значно розширилася сфера вживання іменників на позначення неістот у родовому відмінку, і це має знайти своє когнітивне пояснення. Очевидно також, що відносини володіння трактуються досить широко, і, що в результаті можна говорити про своєрідну «експансію» родового відмінка на сучасному етапі розвитку англійської мови [Баранова 2004, с. 75].

Компоненти словосполучень у групах істотно різняться класовою приналежністю. Для кожної структурно-семантичної групи характерний певний вид класів і підкласів слів, виокремлених на підставі лексико-граматичних опозицій. Залежний компонент різноманітніший провідного за морфологічним складом. У всіх семантичних групах він представлений значно ширше виокремленими класами та підкласами слів.

При обов'язковій сполучуваності компонентів семантичний центр словосполучення може переміститися на граматично залежний член. У групах 1-5, 8, 9 домінуючим за змістом членом конструкції є компонент N₂.

В межах досліджуваного матеріалу найбільша кількість іменників у родовому відмінку – це, безумовно, іменники-істоти (93% від загальної кількості структур, що аналізуються).

Принцип антропоцентризму є, дійсно, провідним для визначення можливості субстантивів, які мають присвійний показник. Адже близько 90% усіх випадків генитива – це іменники на позначення особи. Ці результати легко пояснити, оскільки саме людина є центром всесвіту. З одного боку, вона розглядається як джерело володіння чимось або кимось і залучає до свого простору те, чим реально можна володіти, а з іншого, є джерелом активної креативної діяльності і залучає знову-таки до свого простору інші об'єкти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адмони В. Г. Основы теории грамматики. Москва : Едиториал УРСС, 2004. 104 с.
2. Бабушко С. Р. Категориальное пространство локативных и темпоральных наречий современного английского языка : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Черкасы, 1998. 228 с.
3. Балашова С. П. Развитие значений родительного падежа в английском языке. Л. : Наука, 1982. 268 с.
4. Баранова К.М. Экспансия притяжательного падежа в современном английском языке. *Иностранные языки в школе*. 2004. №6. С. 75 – 81.
5. Бархударов Л. С. Очерки по морфологии современного английского языка. Москва : Либроком, 2009. 160 с.
6. Белошапкова Т. В. Когнитивно-дискурсивная парадигма лингвистического знания и категория аспектуальности. *Вестник МГУ. Серия 9. Филология*. 2008. №2. С. 34–43.
7. Бондарко А. В. Понятия «семантическая категория, функционально-семантическое поле» и «категориальная ситуация» в аспекте сопоставительных исследований. Методы сопоставительного исследования языков. Москва : Наука, 1988. 96 с.
8. Бондарко А. В. Проблемы грамматической семантики и русской аспектологии. СПб : Изд-во Санкт-Петербургского университета, 1996. 219 с.
9. Васильев Л. М. Современная лингвистическая семантика. Москва : Высшая школа, 1990. 176 с.
10. Вердиева З. Н. Семантическое поле в современном английском языке. Москва : Высшая школа, 1986. 115 с.

11. Вихованець Р. І. Система відмінків в українській мові. Київ : Наукова Думка ,1987. 360 с.
12. Вольф Е. М. Грамматика и семантика местоимений. Москва : Наука, 1974. 222 с.
13. Всеволодова М. А. Теория функционального коммуникативного синтаксиса. Москва : Изд-во МГУ, 2000. 227 с.
14. Гак В. Г. Номинация действия. *Логический анализ языка: Модели действия* / за заг. ред. Ю.С. Степанова. Москва : Наука, 1992. С.77–84.
15. Гращенков П. В. Типология посессивных конструкций. *Вопросы языкознания*. 2007. № 3. С.25–53.
16. Егоров А. И. Структурно-семантическая организация и функционирование именных групп с препозитивными атрибутами в современном английском языке : дис. ... кандидата филол.наук : 10.02.04. Москва, 1986. 176 с.
17. Жигадло В. Н., Иванова И. П., Иофик Л. Л. Современный английский язык: Теоретический курс грамматики. Москва : Лингво, 2006. 241 с.
18. Золотова Г. А. О путях и возможностях грамматической науки (приглашение к дискуссии). *Вопросы филологии*. 1999. №3. С. 13–17.
19. Ильиш Б. А. Строй современного английского языка: Учеб. пособие для студ.пед.ин-тов. Ленинград : Просвещение, 1971. 365 с.
20. Караулов Ю. Н. Ассоциативная граматика. Москва : ЛКИ, 2010. 328 с.
21. Карпов В. А. Язык как система. Минск : Высшая школа, 1992. 301 с.
22. Кочерган М. П. Теорія функціонально-семантичного поля і її застосування в зіставному мовознавстві. *Мовознавство*. 2005. №4-5. С.13–19.
23. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова и др. ; под общ. ред. Е. С. Кубряковой. Москва : МГУ ,1996. 245 с.

24. Кубрякова Е.С. Об установках когнитивной науки и актуальных проблемах когнитивной лингвистики. *Известия АН. Серия: Литература и язык*. 2004. Т.63, №3. С. 3–12.

25. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во II половине XX века (Опыт парадигмального анализа) / *Язык и наука конца XX века*/ под общ. ред. Ю.С. Степанова. Москва, 1995. С. 27–48.

26. Кузнецов А. В. Поле. *Лингвистический энциклопедический словарь* / под ред. В.Н. Ярцевой. Москва, 2002. С. 380 – 381.

27. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику. Москва : Прогресс, 1978. 340 с.

28. Левицький А. Е. Функціональні зміни в системі номінативних одиниць сучасної англійської мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 1999. 37с

29. Лимарь Л. С., Степанова Т. Н. Основные грамматические структуры английского языка. Москва : МГУ, 1974. 245 с.

30. Микаелян Т. Б. Семантический анализ английских конструкций с 's и of (в сопоставлении с армянским и испанским языками) тексте : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.07. Ереван, 2001. 25 с.

31. Морковкин В. В. Семантика и сочетаемость слов. *Сочетаемость слов и вопросы обучения русскому языку иностранцев* / под. общ. ред. В.В. Морковкина. Москва, 1984. С. 5–15.

32. Новиков Л. А. Семантическое поле как лексическая категория. *Теория поля в современном языкознании*. 1991. Ч.1. С. 3–7.

33. Падучева Е. В. Еще раз о генитиве субъекта при отрицании. *Вопросы языкознания*. 2005. № 5. С. 84–99.

34. Потапенко И. С. Когнитивная структура словосочетания N of N в английском языке. *I Международная школа-семинар по когнитивной лингвистике: материалы междунар. науч.-практ. конф., г. Тамбов, 5-6 авг. 1998 г.* С. 143-145.

35. Сандиго-Гросе Э. С. Поле понимания в современном английском языке. Характерологическое исследование : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Пятигорск, 1991. 15 с.
36. Селиверстова О. Н. Труды по семантике. Москва : Языки славянской культуры, 2004. 564 с.
37. Степанов Ю. С. Имена, предикаты, пропозиции (семиологическая грамматика). Москва : Наука, 1981. 360 с.
38. Уфимцева А. А. Лексическое значение: Принцип семиологического описания лексики. Москва : Наука, 1986. 240 с.
39. Фрумкина Р. М. Есть ли у современной лингвистики своя эпистемология. *Язык и наука конца 20 века*. №1. 1995. С.74 – 117.
40. Харитончик З. С. Критика и библиография. Рецензии: Е.С. Кубрякова. Части речи с когнитивной точки зрения . *Вопросы языкознания*. 1999. №5. С.127–132.
41. Чинчлей К. Г. Типология категории посессивности. Кишинев : Штиинца, 2005. 154 с.
42. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики. Москва : Наука, 1973. 230 с.
43. Шульжик С. В. Функционирование структур с постпозитивным определением в британском и американском вариантах английского языка (синхронно-диахронный анализ) : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Москва, 1989. 270 с.
44. Ярцева В. Н. Развитие национального литературного английского языка. Москва : URSS, 2004. 288 с.
45. Alexander L. G. Longman English Grammar : Practice for Intermediate Students. London : Longman, 1991. 297 p.
46. Allsop J. Students' English Grammar. Saddle River N.J : Prentice Hall Europe, 1998. 327 p.
47. Barabash T. A. A Guide to Better Grammar. Moscow : Unves, 1975. 270 p.

48. Brackenbury G. *Studies in English Idiom*. London: Macmillan, 1958. 230 p.
49. Fries Ch. *Some Notes on the Inflected Genitive in Present Day English Language*. 1938. Vol. 14, №2. 417 p.
50. Heine B. *Possession. Cognitive Sources, Forces and Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. 274 p.
51. Hubscher J. A. *Modern English Grammar*. Lausanne : Librairie Payot, 1947. 440p.
52. Ilysh B. *The Structure of Modern English*. Leningrad : Prosvesheniye, 1965. 350 p.
53. Koptjevskaja-Tamm M. *Possessive Noun Phrases in the Languages of Europe*. In *Noun Phrase Structure in the Languages of Europe*. Berlin, 2003. P. 621–722.
54. Lacoff G. *Hedges: A Study in Meaning Criteria and the Logic of Fuzzy Concepts*. *Papers from the 8th Regional Meeting, Chicago Linguistic Society*. Chicago, 1972. P. 183–228.
55. Langacker R. W. *Foundations of cognitive grammar*. Vol.1. *Theoretical Prerequisites*. Standford: Standford University Press, 1987. 516 p.
56. Leech G., Svartvick J. *A Communicative Grammar of English*. Moscow: Prosvesheniye, 1983. 380 p.
57. Lyons J. *Linguistic Semantics: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986. 356 p.
58. Matzner E. *Zur Kategorie des Kasus in Moderne English*. Berlin : Jaron, 1970. 360 p.
59. Plank F. *Possessives and the distinction between determiners and modifiers*. *Journal of Linguistics*. 1992. №28. P. 453–468.
60. Poutsma H. A. *Grammar of Late Modern English*. London : P. Noordhoff, 1968. 245 p.

61. Quirk R., Greenbaum S., Leech S., Svartvik J. A comprehensive grammar of the English language. Edinburgh: Longman Group Limited, 1985. 1780 p.

62. Seiler H. Subjectivity and objectivity in the domain of POSSESSION. *Semiotica*. 2009. Issue 173. P. 417–429.

63. Swaen A. E. H. The Elliptical Genitive. *Linguistics*. 1989. №4. P. 275 – 288.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

64. The Times. URL : <https://www.thetimes.co.uk> (дата звернення: 12.09.2019).

65. Rulit. URL : <https://www.rulit.me/books/en/1/date> (дата звернення: 25.05.2019).

SUMMARY

The object of the given study is with the meaning of possessiveness in modern English.

Purpose is to research the use patterns and analyse the competitive constructions with the meaning of possessiveness in modern English.

Theoretical and methodological principles: numerous works devoted to the functioning of the competitive structures with the meaning of possessiveness of modern english (O.I. Smirnitsky, O.M. Mukhin, G.M. Vorontsova, L.V. Ripinskaya, M.S. Kharkovskaya, K.M. Baranova), it can hardly be argued that this issue has never fallen into the field of the linguists view. However, this question is still quite debatable in modern English today. Recent researches in linguistic science, in particular the establishment of the cognitive-discursive paradigm of linguistic knowledge and speech phenomena, have made it possible to focus on such segment of grammar as competing constructions with the meaning of possessiveness.

Obtained results: the components of the word combinations in groups differ significantly. Each structural-semantic group is characterized by a certain kind of classes and subclasses of words, distinguished on the basis of lexical-grammatical oppositions. The dependent component is more diverse in morphological composition. In all the semantic groups, it is represented by much wider classes and subclasses of words.

With the mandatory compatibility of components, the semantic center of the phrase can move to a grammatically dependent member. The N2 component is the dominant content member of the structure.

Key words: *the case constructions, the possessiveness, the discursive analysis, the prototype model.*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Майстренко Людмила Олексіївна, студент(ка) 2 курсу магістратура, форми навчання денна, факультету іноземної філології, спеціальність філологія, освітньо-професійна програма мова і література (англійська) адреса електронної пошти majstrenkomila@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Зіставний аналіз конкуруючих конкструкцій із значенням посесивності в сучасній англійській мові»

відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____
Майстренко Л.О.

ПІБ (студент)